

NTFs første sekretær

Av tannlege Johnny Grøthe

På stiftelsesmøtet for Den norske tandlægeforening i 1884 deltok atten tannleger fra daværende Kristiania (Oslo). De var alle menn, tiden var ennå ikke moden for å invitere noen av de tre kvinnelige tannlegene i byen. Blant stifterne var Karl Kaas, og han ble valgt som foreningens første sekretær. Han gjorde et banebrytende arbeid på flere felt innen foreningen.

Som foreningens sekretær skrev Karl Kaas – for hånd – referater fra alle foreningens møter fra 1884 til 1887. Referatene var dels illustrerte, og de ble hektografert (datidens form for kopiering) og distribuert til utenbys medlemmer. Referatene ble senere samlet og trykket til festskriftet til NTFs 25-års jubileum i 1909, i alt 163 sider.

STUDERTE FØRST MEDISIN • Fire år før Tannlegeforeningen så dagens lys, tok Karl Kaas sin tannlegeeksamen, i 1880. Da hadde han hoppet av medisinstudier etter tre måneder, men før det igjen hadde han, som sitt førstevalg, meldt seg som sanger i studenterkoret. Han hadde tatt examen artium, det ga adgang til medisinstudiet, men var ennå ikke påkrevet for å bli tannlege. For å kunne bli tannlege krevdes heller ingen dokumentasjon av gjennomgått undervisning; kunnskaper som tilfredsstilte eksamenskommisjonens krav var det essensielle.

Ideen om å hoppe av medisinstudiet og heller satse på å bli tannlege, hadde en spesiell bakgrunn. Som nybakt medisinstudent gikk han og «blev plombert» av tannlege Petra Lie, en

annen av våre pionerer. Hun rådde ham innstendig til å bli tannlege, og han hadde nok også selv vært inne på tanken. Som medisinstudent la han spørsmålet fram for prosektor Lie som da var medlem av eksamenskommisjonen for tannleger, og her fikk han det samme råd.

Dermed var det bare å begynne i «lære» hos en annen tannlege. Petra Lie, som vanligvis ikke engang tok mot mannlige pasienter, følte – etter sin overtalelse – forpliktelse til å påta seg opplæringen av Kaas.

Opplæringen foregikk på den måten at eleven Karl Kaas når Petra Lie ikke hadde pasienter, som oftest i midtdagspausen, fikk anledning til «å øve sig i plombering med gull, amalgam, cement og guttaperka samt i ekstraksjoner».

Øvinger i ekstraksjoner fikk Kaas også under prosektor Lies ledelse i disseksjonskjelleren på universitetet – tidlig om morgenen før de medisinske studentene kom. Øvingen foregikk på disseksjonsobjekter: «Hjerneskillens kalott var saget av og holdtes på plass av hodehuden – under ekstraksjonene støttet prosektor Lie hodet. Under en ekstraksjon måtte man bøie halsen på

den «døde» patient nokså meget – plutselig gav «patienten» en snorkende lyd gjennom nesen med den følge at Kaas mistet både tang og tann og spratt langt ut på gulvet, og patientens kalott rullet bortover gulvet! Lie fikk sig et latteranfall»

TIL BERLIN OG AMERIKA • I mai 1880 gikk Kaas opp til tannlegeeksamen etter endt læretid hos Petra Lie, men både hun og Kaas selv var enige om at han straks skulle dra til Wien for videre utdannelse. I Berlin skulle han stanse en måneds tid hos den tyske tannlegen Frau Tiburtius, hun hadde et like godt renommé i Berlin som Petra Lie hadde i Oslo; de hadde studert sammen i Breslau. Fru Tiburtius sendte Kaas videre til amerikaneren dr. Abbot, keiserens hofftannlege; «en fremragende plombør». Gjennom Abbot ble Kaas kjent med hans svigersønn, den senere berømte professor Miller. Både Abbot og Miller anbefalte Kaas å legge om reiseplanene: «I Wien var tannlægene læger mer enn tannlæger, reis heller til Philadelphia!».

Med sin fars telegrafiske samtykke og anbefalingsskriv fra Abbot «styrtet han av sted til Philadelphia». Kaas stu-

derte i et år ved University of Pennsylvania Dental College. Etter avtale med sin demonstrator tok Kaas de pasientene som andre ikke ville ha, det var alle de «sorte». Kaas var fornøyd med at hans pasienter hadde så «rummelige munn».

Det gikk godt med Kaas' eksamen i Philadelphia, selv om han ikke hadde tilegnet seg den amerikanske uttalen av de latinske termini; han benyttet den europeiske uttalen. Dette ble imidlertid godt mottatt av professor Leidy som var født tysker og hadde studert i Tyskland.

Under Kaas' studietid i USA demonstrerte Bonwill sin elektriske hammer for å lage gullinnlegg av gullpellets. Kaas kjøpte med seg en slik og brukte den i hele sin praksistid. Også annet dentalt utstyr tok han med seg fra Amerika: operasjonsstol, skap, bord, veggarm osv. Da Johan Brun intervjuet Karl Kaas i 1928 til 70-årsdagen, hadde han brukt utstyret i 47 år – uten å ha hatt behov for noen reparasjoner.

PRAKSIS «UTENFOR» BYEN • Den 15. august 1881 startet Karl Kaas sin praksis i Universitetsgaten 16–18. Det manglet ikke på advarsler fra kolleger mot «å legge sin praksis så langt utenfor byen». Men han hadde sitt arbeidssted her i 30 år og flyttet da til Munke-damsveien 1.

Kaas har satt dype spor etter seg i Den norske tannlegeforening selv om han hverken aksepterte nominasjon som foreningens formann eller deltok på foreningens fester, det siste forklarte han med at han måtte ta hensyn til sin sangstemme. Denne årsak framførte han også som grunn til ikke å drikke eller røyke – og heller ikke å gå på ski eller drive noen annen form for idrett.

Som bibliotekar fra 1889 til 1891 samlet, ordnet og katalogiserte Kaas NTFs bøker og ga ut den første trykte katalog over dette. På den måten la han grunnlaget for landets første store spesialbibliotek for odontologisk litteratur ved det nåværende odontologisk fakultet i Oslo.

Karl Kaas utarbeidet NTFs første såkalte stamrulle og la med det – mens det fortsatt var mulig å samle inn og ta vare på de nødvendige opplysningene – grunnlaget for våre dagers samlede opplysningsverk om norske tannleger.

Med rik erfaring fra odontologisk praksis og hverdag var det naturlig at Kaas i mange år var sensor til eksamen ved daværende Norges Tannlægehøiskole.

Karl Kaas var æresmedlem av Den norske tannlegeforening og Bergen Tannlegeforening. Han døde i 1934, 75 år gammel.

Denne artikkelen er – i det vesentligste – basert på en omtale som vår kjente kollega Johan Brun, en annen pioner innen standen, hadde om Karl Kaas til hans 70-årsdag i NTFs Tidende i desember 1928.